

УДК 159.9.922

Лариса Олександрівна ШЕВЧЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6117-9134>

ВИДИ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ЖІНКАМИ РІЗНОГО ВІКУ

В тезах надані результати вивчення окремих видів самотності жінками різного віку. З'ясовано, що переживання самотності дівчатами, скоріше носить соціальний характер, натомість у жінок більш старшої вікової групи самотність має індивідуалістичний характер.

Ключові слова: самотність, жінки, дифузна самотність, керована самотність, відчужена самотність.

До вивчення феномену самотності звертаються філософи, психологи, соціологи, педагоги, втім, дотепер самотність залишається однією із суттєвих проблем людини, на виникнення якої впливають різноманітні фактори: суспільні, вікові, гендерні, конфесійні, особистісні, економічні тощо. У вітчизняній психології проблематика самотності особистості у плині її життєвого шляху вивчалася такими вченими як К. Абульханова-Славська, Л. Айвазян, М. Боришевський, Я. Башманівська, Т. Довбій, Л. Карамушка, В. Лашук, С. Максименко, О. Саннікова, І. Слободчикова, Т. Титаренко, Н. Хамітов, Ю. Швалб. За умов соціально-економічної трансформації у суспільстві виникають болючі процеси взаємного відчуження, що сприяють збільшенню кількості самотніх людей. Переживання самотності є невід'ємною складовою життя кожної людини, але в останній час, внаслідок дії цілої низки негативних соціальних чинників, проблема самотності стала дуже поширеною для нашого суспільства і для жінок зокрема [1]. Явище жіночої самотності має суперечливий характер, але у вітчизняній психології фактично відсутні результати дослідження з феноменології видів та типів переживання самотності й копінг-стратегій саме в жінок, а їхні висновки інтерпретуються стосовно досліджуваних, які не переживають стан самотності як суб'єктивно значущу проблему [2, с. 20].

Метою дослідження стало вивчення проявів типів самотності у жінок різних вікових груп. Методи дослідження - тестування за

методиками: методика «Діагностика рівня суб'єктивного відчуття самотності» (Д. Рассела, М. Фергюсона); методика «Опитувальник для виявлення виду самотності» (С.Г. Корчагіної); методи математичної статистики. За результатами методики «Діагностика рівня суб'єктивного відчуття самотності» було сформовано дві групи досліджуваних з високим рівнем самотності. Перша група складається з 33 осіб жіночої статі у віці 19 – 25 років; друга група представлена 29 жінками у віці 40 – 46 років. Результати вивчення видів самотності у жінок різного віку наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники вираження видів самотності у жінок різного віку ($M \pm m$)

№	Вид самотності	Група 1	Група 2	t	p
1	Дифузна самотність	11,7 $\pm$ 1,28	6, 34 $\pm$ 0, 93	3,44	0,05
2	Відчужена самотність	9,14 $\pm$ 2,17	8,26 $\pm$ 3,04	1,07	-
3	Дисоційована самотність	6, 23 $\pm$ 1,08	7,12 $\pm$ 2, 14	0,34	-
4	Керована самотність	6, 07 $\pm$ 2,11	12,56 $\pm$ 1,21	3,63	0,05

Як вбачається з результатів дослідження, у дівчат (досліджувані групи 1) достовірно вищою є дифузна самотність, їх відрізняє крихкість в міжособистісних відносинах. Вони демонструють поєднання суперечливих особистісних і поведінкових характеристик: опір і пристосування в конфліктах, наявність всіх рівнів емпатії, збудливість, тривожність і емотивність характеру, комунікативну спрямованість але низькі комунікативні вміння. Багато в чому таке протиріччя пояснюється ідентифікацією дівчат з різними об'єктами (людьми), які мають різні психологічні особливості та здатні до потужного впливу на молоду людину. Дівчата, переживаючи вид дифузної самотності, прагнуть до інших людей, сподіваючись знайти в спілкуванні з ними підтвердження власного буття, своєї значущості, обирають ту стратегію взаємодії з ними, яка, на їх думку, забезпечить їх прийняття та ідентифікацію з певною групою. Проблеми самотності молоді також можна вважати обумовленою стрімкою глобальною комп'ютеризацією. Дане явище виявляється в збільшенні кількості соціальних мереж та інших видів

Інтернет-комунікацій. Так, розвиток Інтернет-спілкування окрім спрощення обміну інформації, швидкості передачі повідомлень, може призводити до домінування віртуального спілкування (в Інтернет-мережі) над реальним в життєвому просторі особистості. Таке домінування в свою чергу може призводити до відчуття поведінки соціальних зв'язків, і як наслідок суб'єктивного відчуття самотності. У жінок більш старшого віку (група 2) достовірно вищою є керована самотність, яка розглядається як єдиний суб'єктивно позитивний вид самотності. Самотні жінки більш старшого віку виражають свою невдоволеність як соціальними, так і несоціальними аспектами свого життя, їм притаманне переживання власної індивідуальності. Виявлена керована самотність у жінок більш старшого віку обумовлена оптимальним співвідношенням результатів процесів власної ідентифікації і свідомого усамітнення жінки. Таку динамічну особистісну збалансованість варто розглядати як один із проявів психологічної стійкості жінки щодо впливів соціуму. Отримані дані не суперечать результатам досліджень науковців. Так, М. Кандибою (2012) доведено, що жінкам, які переживають кризу 40 років, притаманна добровільна самотність, тобто свідоме усамітнення, бажання добровільного перебування людини на самоті. Самотність жінок більш старшого віку скоріше має індивідуалістичний характер й відображає якісні зміни у самоусвідомленні, тож має позитивне значення для особистості, на відміну від переживання самотності дівчатами, яке має скоріше соціальний характер і пов'язане із їх незадоволеністю потреби в приналежності, комунікативних потреб, тож має скоріше негативне значення для особистості молодшої людини. Спільним видом самотності, які переживають жінки в обох групах є відчуження від інших людей, норм і цінностей, прийнятих у суспільстві, світу в цілому. При цьому виді самотності спостерігається втрата значущих зв'язків і контактів, інтимності, приватності в спілкуванні, здатності до єднання. Людина відчуває себе покинутою, загубленою, самотньою у чужому і незрозумілому їй світі. Вона не може вже знайти необхідний відгук і розуміння, усвідомлює неможливість бути вислуханою, зрозумілою, прийнятою часто призводить до переконання у власній непотрібності, не цікавості для себе та інших. Дисоційована самотність в обох групах майже тотожна, виражається в тривожності, імпульсивності та демонстративності поведінки, конфліктності, егоцентричної спрямованості, поєднанні високої і низької емпатії (при відсутності середнього рівня), егоїстичності і підкоряє мості в міжособистісних відносинах, що, безумовно, є взаємовиключними тенденціями.

Як і всі складні почуття, самотність обумовлена взаємодією особистої схильності і певних факторів, зокрема вікових. Самотність жінок у віці 40 – 46 років частіше має індивідуалістичний характер, переживання самотності дівчатами, скоріше носить соціальний характер. Самотність жінки відчують у будь-якому віці, коли усвідомлює недостатність та неповноцінність своїх відносин з іншими людьми.

Список бібліографічних посилань

1. Кандиба М. О. Психологічні аспекти відношення жінок до самотності та її вплив на особистість. *Проблеми сучасної психології*. 2012. Вип. 16. С. 431–439.

2. Бондарчук С. С., Гонтар Т. А., Пилипенко Н. М. Особливості переживання самотності та копінг-стратегії у жінок. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 1, т. 1. С. 20–25.

Одержано 15.03.2020

В тезисах предоставлены результаты изучения отдельных видов одиночества, переживаемых женщинами разного возраста. Установлено, что переживание одиночества девушками, скорее носит социальный характер, у женщин более старшей возрастной группы одиночество имеет индивидуалистический характер.

Ключевые слова: одиночество, женщины, диффузное одиночество, управляемое одиночество, отчужденное одиночество.

УДК 343.971

Оксана Володимирівна ШЕВЧЕНКО,

студентка факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Лариса Олександрівна ШЕВЧЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЧИННИКИ ВІКТИМНОСТІ ЖІНОК РІЗНОГО ВІКУ

В тезах надані результати дослідження окремих чинників віктимності жінок, таких як: вік, брак життєвого досвіду, стиль життя, сімейне насильство, соціальна відстороненість, закритість.

Ключові слова: віктимність, жінки, соціальна активність, родина, насилля.